

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Андрущенко В. Ю.

здобувачка вищої освіти

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

ORCID ID: 0009-0000-0093-7248

Дрозд О. В.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри психології

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

ORCID ID: 0000-0001-8134-7353

У статті здійснено теоретико-аналітичний огляд психологічних аспектів емоційного стану внутрішньо переміщених осіб у контексті воєнних подій та тривалої соціальної нестабільності. Актуальність дослідження зумовлена значним зростанням кількості внутрішньо переміщених осіб в Україні та потребою у науково обґрунтованому розумінні специфіки їхніх емоційних переживань, психічного здоров'я й адаптаційних можливостей. Метою статті є узагальнення результатів сучасних українських наукових досліджень, присвячених аналізу емоційних станів внутрішньо переміщених осіб, а також визначення основних психологічних чинників, що впливають на формування дезадаптивних емоційних реакцій. Методологічну основу дослідження становлять теоретичний аналіз, систематизація та узагальнення вітчизняних наукових джерел з проблем психологічної адаптації, стресу та психічної травматизації. У статті розкрито характерні прояви емоційного стану внутрішньо переміщених осіб, зокрема підвищений рівень тривожності, емоційне виснаження, депресивні переживання, а також тенденції до формування синдрому жертви та розладів адаптації. Проаналізовано вікову специфіку емоційних переживань і динаміку психологічного стану в умовах тривалого стресу. У результаті дослідження обґрунтовано доцільність комплексного психологічного супроводу внутрішньо переміщених осіб, спрямованого на стабілізацію емоційного стану, відновлення внутрішніх ресурсів та формування адаптивних стратегій подолання стресу. Висвітлено результати емпіричного дослідження емоційної сфери внутрішньо переміщених осіб, у процесі якого використано комплекс психодіагностичних методик, зокрема «Шкалу диференціації емоцій» К. Ізарда, шкалу ситуативної тривожності Спілбергера–Ханіна, шкалу оцінювання депресивних проявів У. Занга та опитувальник агресивності Кука–Медля. Результати діагностики продемонстрували високий рівень психоемоційного напруження, підвищену ситуативну тривожність, прояви депресивності та негативних емоцій. Дослідження підтверджує необхідність розроблення психокорекційних програм підтримки ВПО, основною метою яких буде стабілізація емоційного стану, зниження рівня стресу та підвищення рівня стресостійкості у цієї категорії осіб.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, емоційний стан, психічне здоров'я, психологічна адаптація, стрес, воєнна травматизація.

Andrushchenko V. Yu., Drozd O. V. Psychological aspects of the emotional state of internally displaced persons

The article presents a theoretical and analytical review of the psychological aspects of the emotional state of internally displaced persons in the context of war and prolonged social instability. The relevance of the study is determined by the significant increase in the number of internally displaced persons in Ukraine and the need for a scientifically grounded understanding of the specificity of their emotional experiences, mental health, and adaptive capacity. The purpose of the article is to generalize the results of contemporary Ukrainian scientific studies devoted to the analysis of the emotional states of internally displaced persons and to identify key psychological factors contributing to the development of maladaptive emotional reactions. The methodological framework of the study includes theoretical analysis, systematization, and generalization of national scientific sources addressing issues of psychological adaptation, stress, and traumatic experiences. The article highlights the characteristic manifestations of the emotional state of internally displaced persons,

including increased anxiety, emotional exhaustion, depressive experiences, as well as tendencies toward the formation of victim syndrome and adjustment disorders. Particular attention is paid to age-related differences in emotional experiences and to the dynamics of psychological states under conditions of prolonged stress. The findings substantiate the necessity of comprehensive psychological support for internally displaced persons, aimed at stabilizing their emotional state, restoring internal psychological resources, and developing adaptive coping strategies. The results of the study may serve as a theoretical basis for the improvement of psychological assistance programs for internally displaced persons in conditions of long-term crisis. The article presents the results of an empirical study of the emotional sphere of internally displaced persons (IDPs), in which a set of psychodiagnostic methods was used, including the «Differential Emotions Scale» by C. Izard, the State-Trait Anxiety Inventory by Spielberger–Hanin, the Depression Self-Rating Scale by U. Zung, and the Aggression Questionnaire by Cook–Medley. The diagnostic results demonstrated a high level of psycho-emotional tension, elevated situational anxiety, manifestations of depression, and negative emotions. The study confirms the need to develop psychocorrective support programs for IDPs, aimed primarily at stabilizing their emotional state, reducing stress levels, and increasing stress resilience among this population.

Key words: *internally displaced persons, emotional state, mental health, psychological adaptation, stress, war-related trauma.*

Вступ. Повномасштабна війна в Україні спричинила безпрецедентні за масштабами процеси внутрішнього переміщення населення, що, у свою чергу, зумовило загострення широкого спектра психологічних проблем, пов'язаних з переживанням втрати звичного життєвого простору, порушенням соціальних зв'язків, тривалим впливом стресогенних чинників та невизначеністю майбутнього. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) опинилися в умовах хронічної психоемоційної напруги, яка негативно позначається на їхньому емоційному стані, психічному здоров'ї та адаптаційному потенціалі. Актуальність дослідження психологічних аспектів емоційного стану ВПО зумовлена необхідністю науково обґрунтованого розуміння специфіки емоційних переживань цієї соціальної групи, а також потребою у розробленні ефективних психопрофілактичних і психокорекційних підходів. Як засвідчують дослідження українських науковців, емоційний стан ВПО характеризується підвищеним рівнем тривожності, депресивних проявів, емоційної нестабільності, а також тенденцією до формування дезадаптивних психологічних реакцій, зокрема синдрому жертви та розладів адаптації.

Дослідженню психологічних аспектів емоційного стану внутрішньо переміщених осіб присвятили свої праці Л. Карамушка та Т. Карамушка [1], Б. Плєскач та В. Уркаєв [2], Л. Федотова [3], Л. Страшок [4], Д. Зубцов [5], А. Асанова-Нохі та І. Асанов [6]. У роботах цих дослідни-

ків виокремлено основні підходи до вивчення психічного здоров'я ВПО, проаналізовано специфіку прояву «синдрому жертви» у цієї категорії осіб, виявлено особливості емоційних переживань та психологічного стану внутрішньо переміщених осіб. Незважаючи на значний науковий інтерес до вивчення цієї теми, недостатньо розкритою залишається проблема діагностики емоційної сфери ВПО та порівняння показників психологічного стану внутрішньо переміщених осіб у 2014 (з початком антитерористичної операції) та у 2022 роках (з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну), що зумовлює актуальність теми нашого дослідження.

Метою статті є теоретико-аналітичне осмислення психологічних аспектів емоційного стану внутрішньо переміщених осіб на основі узагальнення результатів сучасних українських наукових досліджень.

Методи та методики дослідження. У статті використано комплекс загальнонаукових і психологічних методів дослідження, зокрема теоретичний аналіз, систематизацію, порівняння та узагальнення наукових джерел, присвячених проблемі психологічного стану внутрішньо переміщених осіб. Методологічну основу дослідження становлять концепції психічного здоров'я, психологічної адаптації, стресу та психологічної травми, розроблені у вітчизняній психологічній науці. У процесі проведення емпіричного дослідження емоційної сфери внутрішньо переміщених осіб було використано систему психодіагностич-

них методик, зокрема «Шкалу диференціації емоцій» К. Ізарда, методику визначення рівня ситуативної тривожності Спілбергера–Ханіна, шкалу оцінювання депресивних проявів за У. Зангом, шкалу ворожості Кука–Медлея.

Результати. Узагальнення результатів українських наукових досліджень засвідчує, що емоційний стан внутрішньо переміщених осіб формується як наслідок тривалої дії багаторівневих психотравмувальних чинників, серед яких провідне місце посідають переживання воєнної загрози, вимушене порушення життєвої безперервності, втрата звичних соціальних ролей і дефіцит відчуття стабільності. Як показує емпіричне дослідження Л. Карамушки та Т. Карамушки, психічне здоров'я ВПО характеризується зниженням показників психологічного благополуччя, зростанням рівня емоційного виснаження та хронічної тривожності, що негативно позначається на здатності особистості до саморегуляції та конструктивного подолання стресу [1, с. 48–60; 10]. Серед найпоширеніших психологічних проблем, з якими стикаються переселенці та члени їхніх сімей, дослідники виокремлюють почуття розгубленості, смутку, тривоги; втрату життєвих перспектив і сенсу діяльності; страх за власну безпеку та безпеку близьких; емоційні травми, пов'язані з досвідом війни чи спогляданням її наслідків; провину та безпорадність, що виникають через залежність від зовнішньої допомоги; відчуття втрати контролю над життям і руйнування колективної ідентичності; зниження самооцінки, ізоляцію та відчуття самотності; вимушену необхідність швидкої адаптації до нових соціально-побутових умов; втрату соціальних зв'язків, домашніх улюбленців і особистого простору; погіршення концентрації уваги та критичного мислення на тлі хронічного стресу; невротичні реакції та психосоматичні або психотичні прояви унаслідок тривалого напруження.

Зазначені емоційні порушення мають тенденцію до накопичення та ускладнення за умов пролонгованої соціальної нестабільності. Л. Страшок у своєму дослідженні наголошує на тому, що психологічний стан ВПО є динамічним і нестійким, а емоційні реакції можуть варіюватися від гострих афек-

тивних сплесків до станів емоційної апатії та психічного виснаження. Авторка підкреслює, що відсутність прогнозованості майбутнього та невизначеність життєвих перспектив істотно підвищують рівень внутрішньої напруги, сприяючи формуванню дезадаптивних емоційних патернів [4, с. 63–72].

Згідно з класифікацією Ю. Пилипаса, психоемоційні стани внутрішньо переміщених осіб, здатні спричиняти емоційну нестабільність та втрату самоконтролю, включають:

- втрату автономності, коли особа відчуває, що не контролює події та «пливе за течією»;
  - втрату суб'єктивності, коли всі рішення приймаються без її участі;
  - порушення ідентичності та труднощі з концентрацією уваги;
  - страх відторгнення та відчуття «Я – чужий»;
  - хронічне відчуття небезпеки та незахищеності;
  - перебування у ролі «жертви» та схильність шукати зовнішніх винуватців;
  - агресивні реакції та постійне відчуття злості;
  - низьку самооцінку, почуття провини та прояви «комплексу вцілілого»;
  - психосоматичні розлади та адиктивну поведінку як форму компенсації посттравматичного синдрому [5, с. 10–11].
- Важливим аспектом аналізу емоційного стану внутрішньо переміщених осіб є проблема психологічної адаптації. За даними Л. Федотової, у значної частини ВПО фіксуються розлади адаптації, що проявляються у вигляді стійких емоційних порушень, зокрема підвищеної дратівливості, депресивних реакцій, емоційної лабільності та труднощів у встановленні соціальних контактів. Такі стани, на думку дослідниці, ускладнюють інтеграцію ВПО у нове соціальне середовище та підвищують ризик хронізації психологічних проблем [3, с. 98–105]. Порушення емоційної регуляції у постраждалих осіб може мати різні прояви: апатію, втрату інтересу до колишніх захоплень, пригнічення, хронічну втому, дратівливість, імпульсивні спалахи гніву, емоційні перепади, відчуття постійної небезпеки, а також розвиток фобічних або іпохондричних симптомів.

Депресія є одним з найпоширеніших психічних розладів у світі. Вона трактується як афективний стан, що супроводжується негативними емоціями, порушенням мотивації та когнітивних процесів, а також пасивною поведінкою. Найтипівішими ознаками депресії є занижена самооцінка, почуття безнадії та пригніченості, емоційне й фізичне виснаження, переважання песимістичних оцінок майбутнього. За даними експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я, депресивні стани у світі переживають приблизно 500 мільйонів осіб. Статистичні дані свідчать про те, що найбільше схильні до депресії люди віком від 20 до 59 років, причому найвищий рівень поширеності спостерігається у групі 20–39 років [5, с. 77]. Наслідки депресії можуть охоплювати як психологічну, так і фізичну сфери, а іноді призводити до суїцидальних тенденцій, що зумовлює потребу в глибокому міждисциплінарному вивченні цієї проблеми, особливо в умовах збройного конфлікту та масового переміщення населення. Масштабне переміщення населення та зростання кількості ВПО розглядається як важливий фактор ризику виникнення та поглиблення депресії.

Дослідження А.-М. Асанової-Нохі, І. Асанова свідчать про те, що у групі підвищеного ризику щодо розвитку депресії перебувають як внутрішньо, так і зовнішньо переміщені особи. Найбільш вразливими є переселенці зі східних регіонів України, особливо ті, хто тимчасово втратив роботу [6]. Особливої уваги заслуговує гендерний аспект психічного здоров'я ВПО. Дослідження свідчать про вищу вразливість жінок до розвитку депресивних і тривожних станів порівняно з чоловіками тієї ж соціальної категорії. Така тенденція, на думку науковців, пояснюється специфікою гендерно зумовлених стресів. Серед них – загострений страх перед сексуальним насильством, втрата соціальної підтримки, підвищене почуття відповідальності за дітей, літніх родичів, фінансова нестабільність та емоційна самотність. Аналізуючи депресію як складову частину емоційно-регулятивного компонента психічного стану внутрішньо переміщених осіб, маємо зазначити, що значна частка переселенців, які зверта-

ються по професійну психологічну допомогу, характеризується наявністю виражених депресивних симптомів та високого рівня стресу.

Про психологічну травматизацію внутрішньо переміщених осіб можна судити за рівнем поширення психологічного дистресу, що пов'язаний з порушеннями адаптації та є наслідком надмірного травматичного впливу. За даними 2018 року, психологічний дистрес спостерігався у 24,8% обстежених ВПО, що практично не відрізняється від показника місцевого населення (26,1%). У 2016 році частка ВПО з проявами дистресу становила 58%, тоді як серед основного населення – 29,8%. Сучасні дані свідчать про те, що приблизно кожен четвертий переселенець демонструє ознаки порушень адаптації внаслідок травматичного досвіду [2, с. 173–174].

Задля оцінки специфіки емоційної сфери внутрішньо переміщених осіб ми провели психологічне дослідження у період з вересня по грудень 2024 року з використанням дистанційного формату збору даних за допомогою онлайн-платформи Google Forms. У дослідженні взяли участь 60 осіб віком від 30 до 45 років. Гендерний склад вибірки представлений 35 жінками, що становить 58,3%, та 25 чоловіками (41,7%). Усі респонденти на момент проведення дослідження проживали на території Миколаївської (9), Херсонської (19), Луганської (11) та Донецької (21) областей України.

У межах дослідження, спрямованого на виявлення домінування негативних емоційних патернів у внутрішньо переміщених осіб, було проведено комплексне емпіричне вивчення особливостей їхньої емоційної сфери. Основною метою роботи стало визначення типових емоційних станів респондентів та встановлення провідних емоційних компонентів, які формують індивідуальний емоційний профіль ВПО. Для реалізації поставлених завдань було використано систему психодіагностичних методик, зокрема «Шкалу диференціації емоцій» К. Ізарда, методику визначення рівня ситуативної тривожності Спілбергера–Ханіна, шкалу оцінювання депресивних проявів за У. Зангом, шкалу ворожості Кука–Медлея.

Першим психодіагностичним інструментом, використаним у дослідженні, стала мето-

дика К. Ізарда «Шкала диференціації емоцій». За її допомогою було здійснено оцінку домінування позитивних і негативних емоцій у внутрішньо переміщених осіб. Результати діагностування за цією методикою представлені у табл. 1.

На наступному етапі дослідження було проведено оцінювання рівня ситуативної тривожності за допомогою першої частини шкали тривожності Спілбергера–Ханіна, яка містить 20 діагностичних тверджень. Ця методика застосовувалася задля виявлення актуального рівня емоційного напруження та його відмінностей між групами внутрішньо переміщених осіб (рис. 1).

Аналіз показав, що в обох групах переважає високий рівень ситуативної тривожності. Це вказує на значне емоційне напруження, внутрішню напруженість і відчуття занепокоєння. Подібний стан може трансформуватися у хронічну тривожність, що становить загрозу психічному здоров'ю через підвищення ризику невротичних і депресивних розладів. Він також може супроводжуватися панічними реакціями, порушеннями сну, розладами харчової поведінки та психосоматичними проявами.

Подальшим етапом дослідження стало визначення рівня депресивних проявів за допомогою шкали самооцінки депресії

Таблиця 1

Результати діагностування за методикою «Шкала диференціації емоцій» К. Ізарда

Показники	2014 рік	Рівень	2022 рік	Рівень
Індекс позитивних емоцій	26,5	Помірний	25	Помірний
Індекс гострих негативних емоцій	37	Сильний	30	Виражений
Індекс тривожно-депресивних емоцій	24,4	Виражений	20	Помірний
Найбільш виражені базові емоції	Горе, відраза, інтерес	–	Інтерес, горе	–
Найменш виражені базові емоції	Радість, сором	–	(менш інтенсивні порівняно з 2014 роком)	–
Загальна характеристика емоційного стану	Вищий рівень інтенсивності і різноманітність емоцій; високий рівень гострих негативних переживань	–	Вищий рівень вираження емоцій, але менш інтенсивні негативні прояви	–

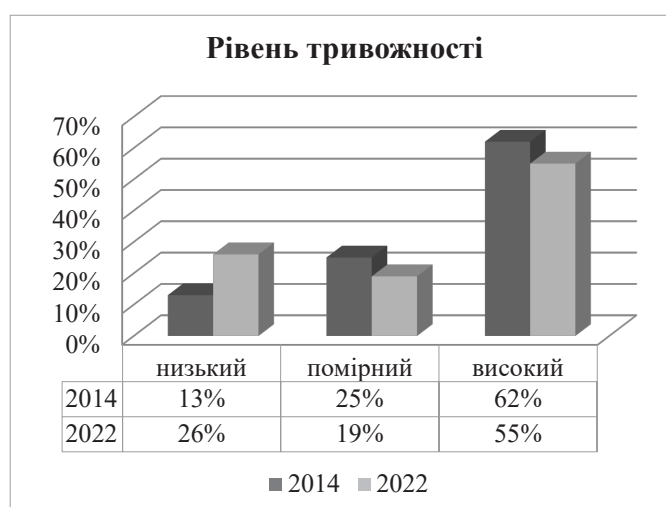

Рис. 1. Рівень ситуативної тривожності досліджуваних

У. Занга. Ця методика дає змогу оцінити не лише психологічні, але й соматичні, поведінкові та афективні прояви депресивного стану. Обробка результатів відповідно до ключа дала змогу встановити рівні депресивності в опитаних і оцінити стабільність їхнього психоемоційного функціонування (рис. 2).

Як бачимо з даних рис. 2, психічний стан у межах норми зафіксовано у 36% переселенців 2014 року та у 41% переселенців 2022 року, що свідчить про відсутність виражених депресивних проявів у значної частини вибірки. Легкі депресивні прояви виявлено у 39% ВПО 2014 року, тоді як серед ВПО 2022 року цей показник становив 22%. Помірний рівень депресії зафіксовано у 19% респондентів обох груп, що свідчить про подібний рівень психоемоційного напруження незалежно від часу вимушеного переселення. Високі показники депресії (за самозвітом) виявлено у 18% ВПО 2022 року та лише у 6% ВПО 2014 року. Ймовірно, це

пов'язано з більш інтенсивними психотравмуючими впливами останньої хвилі переміщення, зокрема масованими обстрілами цивільних об'єктів, втратою житла або близьких.

Для оцінки рівнів агресивності та ворожості серед переселенців обох хвиль (2014 та 2022 років) використано опитувальник Кука–Медлея, що дає змогу визначити схильність до агресивних і ворожих форм поведінки (табл. 2).

За результатами аналізу субшкали цинізму встановлено, що серед внутрішньо переміщених осіб, які отримали статус у 2022 році, високий рівень цієї характеристики зафіксовано у 26% опитаних, що на 4% перевищує аналогічний показник у групі ВПО 2014 року (22%). Середній рівень з тенденцією до зростання було виявлено у 19% представників групи 2022 року та у 16% респондентів першої хвилі переміщення. Показники середнього рівня з орієнтацією на зниження спостеріга-

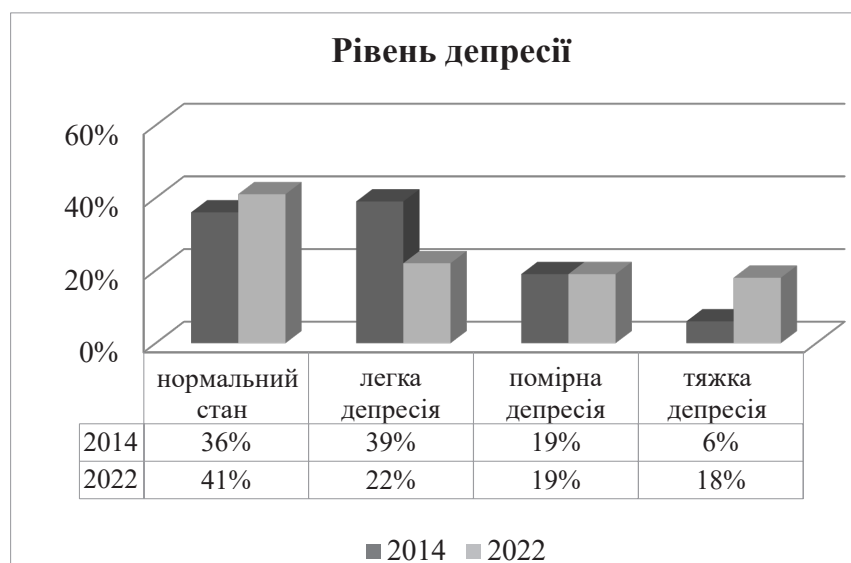

Рис. 2. Аналіз результатів дослідження рівня депресії у ВПО 2014 та 2022 років

Таблиця 2

Результати діагностики рівня агресивності та ворожості серед переселенців обох хвиль (2014 та 2022 роки) за опитувальником Кука–Медлея

Рівень	Шкала цинізму		Шкала агресивності		Шкала ворожості	
	2014 рік (%)	2022 рік (%)	2014 рік (%)	2022 рік (%)	2014 рік (%)	2022 рік (%)
Високий	22	26	33	12	21	13
Середній з тенденцією до високого	16	19	19	28	18	12
Середній з тенденцією до низького	25	28	23	16	13	36
Низький	37	27	25	44	48	39

лися у 28% учасників другої групи та у 25% – першої. Водночас найвищу частку осіб з низьким рівнем цинізму зафіксовано серед ВПО 2014 року – 37%, тоді як у групі 2022 року цей показник становив 27%.

Отримані дані комплексної психодіагностики із застосуванням методик К. Ізарда, Спілбергера–Ханіна, В. Занга та Кука–Медля засвідчили, що внутрішньо переміщені особи обох хвиль перебувають у стані вираженого психоемоційного напруження, яке проявляється у формі тривожних, депресивних і стресових реакцій.

Респонденти, переміщені у 2014 році, характеризуються більш глибокими та стійкими негативними переживаннями, підвищеними показниками агресивності та домінуванням негативного емоційного фону, що зумовлено тривалістю впливу травматичних подій і накопиченим емоційним виснаженням. Водночас серед ВПО 2022 року частіше фіксуються підвищена ситуативна тривожність та окремі депресивні прояви, які відображають реакцію на гострий стрес і процес первинної психологічної адаптації.

Узагальнені результати підтверджують актуальність упровадження цілеспрямованих програм психологічної допомоги та соціально-психологічної підтримки, спрямованих на стабілізацію емоційного стану переселенців і підвищення їхніх адаптаційних ресурсів.

Висновки. Емоційний стан внутрішньо переміщених осіб формується під впливом комплексу соціальних, психологічних та травматичних чинників, зумовлених вимушеним переселенням, втратою звичного життєвого середовища, порушенням соціальних зв'язків і тривалим перебуванням у ситуації невизначеності. Аналіз наукових джерел дає змогу стверджувати, що для ВПО характерними є підвищений рівень тривожності, емоційної

напруги, депресивних проявів, почуття безпорадності та зниження суб'єктивного відчуття психологічної безпеки.

З'ясовано, що емоційні порушення у внутрішньо переміщених осіб мають не лише ситуативний, але й пролонгований характер, що значною мірою ускладнює процес їхньої соціально-психологічної адаптації. Особливо вразливими в цьому контексті виступають особи, які зазнали безпосереднього впливу бойових дій, втратили близьких або житло, а також ті, хто позбавлений стабільної соціальної підтримки. Водночас дослідження свідчать про те, що наявність розвинених копінг-стратегій, підтримка з боку родини та громади, а також доступ до психологічної допомоги істотно знижують інтенсивність негативних емоційних переживань.

Аналіз отриманих показників свідчить про те, що у респондентів, які стали внутрішньо переміщеними особами у 2014 році, негативно забарвлена емоційна реактивність проявляється інтенсивніше, ніж у представників групи 2022 року. Одним з можливих пояснень є фактор раптовості подій: переселенці 2014 року опинилися в умовах різких життєвих змін без попередньої психологічної готовності, тоді як події 2022 року відбувалися на тлі вже наявного досвіду війни в країні.

Водночас у значної частини опитаних обох вибірок зафіксовано підвищений рівень тривожності, що наочно відображено у графічних результатах дослідження. Це вказує на актуальність надання професійної психологічної допомоги та проведення корекційної роботи. Тривалий стан тривоги може спричинити серйозні наслідки: психосоматичні розлади, емоційне виснаження, панічні стани, порушення сну й апетиту, а також розвиток депресивних проявів, які іноді здатні трансформуватися в адиктивні або суїцидальні тенденції.

Список використаних джерел

1. Карамушка Л., Карамушка Т. Емпіричне дослідження особливостей психічного здоров'я вимушених «внутрішніх» переселенців в умовах війни. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2022. № 2 (26). С. 48–60.
2. Плєскач Б., Уркаєв В. Складові технології психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам, спрямованої на подолання травматичного досвіду. *Актуальні проблеми психології*. 2019. Вип. 15. Т. 3. С. 171–205.
3. Федотова Л. Психологічні особливості розладів адаптації у внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Уманського державного педагогічного університету. Серія: Психологія*. 2023. № 2. С. 98–105.

4. Страшок Л. Динаміка психологічного стану внутрішньо переміщених осіб в умовах соціальної нестабільності. Психологічний журнал. 2021. № 4. С. 63–72.
5. Зубцов Д. Депресія: визначення та симптоматика. Науковий вісник МНУ імені В. Сухомлинського. Психологічні науки. 2016. № 1 (16). С. 77–81.
6. Asanova A.-M., Asanov I., Buenstorf G. Mental Health and Stress Level of Ukrainians Seeking Psychological Help Online. *Heliyon*. 2023. Vol. 9. Is. 11. URL: [https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440\(23\)09141-7](https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440(23)09141-7) (дата звернення: 13.02.2026).

References

1. Karamushka, L., & Karamushka, T. (2022). Empirical study of the mental health characteristics of internally displaced persons in wartime conditions. [Empirical Study of the Mental Health Characteristics of Internally Displaced Persons in Wartime Conditions]. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia*. 2 (26), 48–60 [in Ukrainian].
2. Pleskach, B., & Urkaiev, V. (2019). Components of the psychological support technology for internally displaced persons aimed at overcoming traumatic experience. [Components of the Psychological Support Technology for Internally Displaced Persons Aimed at Overcoming Traumatic Experience]. *Aktualni problemy psykholohii*. 15, 171–205 [in Ukrainian].
3. Fedotova, L. (2023). Psychological characteristics of adjustment disorders in internally displaced persons. [Psychological Characteristics of Adjustment Disorders in Internally Displaced Persons]. *Naukovyi visnyk Umanskooho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Seriya: Psykholohiia, 2, 98–105 [in Ukrainian].
4. Strashok, L. (2021). Dynamics of the psychological state of internally displaced persons under conditions of social instability. [Dynamics of the Psychological State of Internally Displaced Persons under Conditions of Social Instability]. *Psykholohichni zhurnal*. 4, 63–72 [in Ukrainian].
5. Zubtsov, D. (2016). Depression: Definition and Symptomatology. [Depression: Definition and Symptomatology]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V. Sukhomlynskoho*. Psykholohichni nauky. 1 (16), 77–81 [in Ukrainian].
6. Asanova, A.-M., & Asanov, I. et. al. (2023). Mental Health and Stress Level of Ukrainians Seeking Psychological Help Online. *Heliyon*. 9, 11. Retrieved from: [https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440\(23\)09141-7](https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440(23)09141-7) (accessed: 13.02.2026) [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 15.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 13.05.2026